

УДК 343.23

О.Л. Гуртовенко

ЦІННІСНЕ ТА СТРУКТУРНЕ СПІВВІДНОШЕННЯ ОСНОВНОГО ТА ДОДАТКОВОГО ОБ'ЄКТІВ ЗЛОЧИНУ НА ПРИКЛАДІ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ

Відповідно до ч. 1 ст. 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. Зрозуміло, що згідно із правом найвищою соціальною цінністю є саме життя людини. Разом із тим, відповідно до конструкції Кримінального кодексу України (далі – КК України), існує чимало злочинів, у яких життя людини є додатковим об'єктом, а основним об'єктом є інші цінності (тобто блага, суспільні відносини тощо). Наприклад, відповідно до структури КК України, основним об'єктом злочину, передбаченого ст. 112 КК України, є основи національної безпеки України, а основним об'єктом злочину, передбаченого ч. 3 ст. 286 КК України, є безпека руху та експлуатації транспорту [2]. Тоді як життя людини в зазначених злочинах, відповідно до структури КК України, є додатковим об'єктом. У цьому зв'язку виникає питання про те, чи не складається колізія між Конституцією України і відповідними положеннями КК України. В.В. Кудрявцев пише про обов'язковість та рівнозначність життя людини та інших об'єктів у злочинах аналізованого виду на прикладі злочинів проти носіїв судової влади [3, с. 4], але виникає питання, як така позиція узгоджується із викладеним аксіологічним положенням.

Є підстави вважати, що між Конституцією України і КК України щодо аналізованого виду випадків не те що немає колізії, а й взагалі її фізично (фактично) і виникнути не могло, що пояснюється таким. Звичайно, кожний об'єкт злочину є цінністю. Але у структурі КК України в цілому (тобто в його змісті, моделі, плані, архітектоніці) основний (родовий) та додатковий об'єкти злочину для цілей їх зіставлення між собою відіграють роль не порівняльно-ціннісних понять, а існуючих для зручності моделювання КК України технологічних, операційних понять. Тому ситуації, за яких основний об'єкт певного злочину є більшою соціальною цінністю, ніж додатковий об'єкт такого злочину, є збігом обставин моделювання КК України. Для цілей зіставлення при моделюванні КК України основний (родовий) та додатковий об'єкти злочину є поняттями, які існують для впорядкування, створення структури (тобто змісту, моделі, плану, архітектоніки) КК України. Вони для зазначених цілей є архітектонічними, архітекторськими (образно кажучи), класифікаційними поняттями. Для зазначених цілей термін «основний» (щодо об'єкта злочину) означає не найбільш соціально цінний порівняно з іншим (додатковим) об'єктом, а технологічно базовий, тобто взятий, виділений як вид при класифікації за певною підставою (базою).

Тут варто послатися на методику Альберта Ейнштейна. Відповідно до його висновків, результати спостереження (довжина, час) за одним і тим самим

об'єктом (космічним кораблем) залежать від характеристик системи відліку, в якій перебуває спостерігач. Одне й те саме питання для цілей різних випадків (в різних умовах) може мати різні відповіді (істини). Істина тут виступає телеологічною (цільовою, ситуативною, релятивістською). Цю її ознаку не слід плутати із цільовим (телеологічним) тлумаченням – тлумаченням, при якому зміст ідеї, що тлумачиться, встановлюється відповідно до її цілей. Головне, щоб результати аналізу в межах кожної системи аналізу (оцінювання, відліку) були правильними. У нашому разі вони такими і є. Так, у системі аналізу, якою є ієрархія соціальних цінностей, основним об'єктом будь-якого злочину, який посягає на життя людини, є життя людини.

Річ у тім, що з точки зору аксіології об'єкт злочину також можна називати основним (тобто в цьому сенсі більш цінним за певний інший об'єкт того самого злочину) або додатковим (тобто в цьому сенсі менш цінним за певний інший об'єкт того самого злочину). Конституція України є системою ієрархічного відліку соціальних цінностей. Але існують і структурні системи аналізу. Це модель (тобто зміст, план, архітектоніка) КК України в цілому. А також вчення про конструкцію складу злочину. Так, у системі аналізу, якою є засіб моделювання (архітектоніки) розділів КК України (тобто в системі аналізу, якою є уявлення про основний об'єкт злочину як вид (прояв) родового об'єкту злочину), у злочинах аналізованого виду основним об'єктом є інші цінності (не життя людини). Термін «основний» позначає різні поняття в різних системах аналізу.

Що же стосується системи аналізу, якою є склад кожного конкретного злочину з аналізованого виду злочинів, то життя людини та інші об'єкти таких злочинів виступають конститутивними ознаками складів відповідних злочинів. Всі конститутивні ознаки кожного складу злочину є рівнозначними для цілей конструкції складу злочину. Всі об'єкти злочину в значенні конститутивних ознак є рівноцінними. Саме в цьому сенсі є правильним зазначений висновок В.В. Кудрявцева.

Отже, якщо вважати, що вчення про склад злочину включає в себе аксіологічні положення, уявлення про архітектоніку КК України та уявлення про конструкцію складу злочину, то на питання, який об'єкт з точки зору вчення про склад злочину в аналізованих ситуаціях є основним (на питання про ціннісне та структурне співвідношення основного та додаткового об'єктів злочину на прикладі життя людини), не може існувати єдиної відповіді в цілому. Для цілей кожного із зазначених компонентів (різнопланових систем аналізу) існують свої відповіді (істини), які не суперечать і не могли би суперечити одна одній. Часто терміни «основний об'єкт» та «додатковий об'єкт» вживають у контексті моделі КК України. Але вони можуть вживатися і в контексті юридичної аксіології.

Таким чином, юридична аксіологія, теорія моделювання і вчення про конструкцію складу злочину є різними системами аналізу. Просто в них щодо аналізованого питання використовується один і той самий термін («основний»), але в першій із зазначених систем від позначає одне поняття, а в другій та третій із них – інше. Спільна характеристика отриманих висновків із зазначеними висновками Альберта Ейнштейна полягає в тому, що треба спиратися на різні

системи аналізу, результати спостереження в межах яких є різними, але не суперечливими, а доповнюючими один одного.

Відмінність отриманих висновків від вкладених висновків Альберта Ейнштейна полягає в тому, що у висновках Альберта Ейнштейна спостереження за певним об'єктом ведеться із різних однорідних (однопланових) систем відліку (аналізу), тобто всі вони є різними, але всі вони є системами координат в просторі-часі, а в отриманих в цій публікації висновках спостереження за такими об'єктами аналізу, як основний і додатковий об'єкти злочину, ведеться із різнорідних (різнопланових) систем аналізу: юридичної аксіології, теорії моделювання і вчення про конструкцію складу злочину.

Такі терміни, як основний об'єкт злочину, у мовознавстві належать до такого виду багатозначних термінів, як повні (абсолютні) омоніми, тобто омоніми, в яких (на відміну від часткових омонімів) збігається вся система форм, скажімо, таких, як відмінок. Прикладом таких термінів є термін «ключ», який позначає як засіб для відмикання і замикання (ключ від замку), так і джерело (скажімо, природне джерело води) [4].

Викладені висновки базуються на ідеологічному принципі, відповідно до якого необхідно прагнути узгодження між різними підходами, докласти зусиль для доведення того, що насправді в певних випадках існує лише видимість колізій (принцип презумпції відсутності колізій, якості підходів). Наведені розмірковування ілюструють, що істина має таку міждисциплінарну ознаку, як телеологічність (правильність саме для певних цілей аналізу, зокрема, певних випадків). Зазначену ознаку і було використано як ключ до вирішення аналізованого питання.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III // Офіц. вісник України. – 2001. – № 21. – Ст. 920.
3. Кудрявцев В.В. Кримінально-правова охорона життя осіб, що є носіями судової влади, за кримінальним законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. – О., 2006.
4. Омоніми. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Омоніми>.

Анотація

Гуртовенко О.Л. Ціннісне та структурне співвідношення основного та додаткового об'єктів злочину на прикладі життя людини. – Стаття.

Кожний об'єкт злочину є соціальною цінністю. У структурі КК України в цілому основний та додатковий об'єкти злочину для цілей їх зіставлення між собою відіграють роль технологічних, операційних понять. Ситуації, за яких основний об'єкт певного злочину є більшою соціальною цінністю, ніж додатковий об'єкт такого злочину, є збігом обставин моделювання КК України. Терміни «основний об'єкт» та «додатковий об'єкт» вживають у контексті моделі КК України та в контексті юридичної аксіології. При тлумаченні даної дефініції треба спиратися на різні системи аналізу, результати спостереження в межах яких є різними, але не суперечливими, а доповнюючими один одного.

Ключові слова: основний об'єкт злочину, додатковий об'єкт злочину, соціальна цінність, життя людини.

*Summary***Gurtovenko O.L. The valued and structural correlation of basic and additional objects of crime in example of human life. – Article.**

Every object of a crime is a social value. Basic and auxiliary objects are distinguished in Criminal Code of Ukraine as technical notions only. The cases, when basic object is more valuable than auxiliary are just accidental. There exist different approaches to conceptualization of criminal law protection object. It's interpretation is to be based on different systems of analysis.

Key words: a basic object of the crime, additional object of the crime, the social value, human life.

УДК 343.296

*Т.В. Колесникова***ПОНЯТИЕ И ЮРИДИЧЕСКАЯ ПРИРОДА ПРЕСТУПНЫХ ПОСЛЕДСТВИЙ**

В теории уголовного права до сих пор нет единства мнений о понятии и правовой природе преступных последствий. Более пятидесяти лет назад Т.В. Церетели и В.Г. Макашвили различали «последствия в широком смысле слова» и «последствия в узком смысле слова». «Нанесение вреда... общественным отношениям, – пишет Т.В. Церетели, – является последствием в широком смысле слова». Последствие в узком смысле слова – это конкретный ущерб, предусмотренный составом преступления [22, с. 22]. В.Г. Макашвили к последствиям в узком смысле слова относит вред, причиненный предмету посягательства [12, с. 158]. Отсюда был сделан вывод, что последствия в узком смысле слова имеются только в материальных составах преступлений, тогда как последствия в широком смысле слова присущи всем без исключения преступлениям. И. Реннеберг предлагал различать вред, причиненный объекту, как общее всем преступлениям последствие, и вред, который вытекает из характера посягательства на предмет преступления [18, с. 35].

Профессор Н.Ф. Кузнецова, критикуя эти взгляды, пришла к выводу о разделении последствий на «последствия вообще» и «последствия – элемент состава». Многие для развития современных характеристик теории преступных последствий сделал В.М. Бурдин.

Полагаем, что разграничение последствий на последствия в «широком» и «узком» смысле слова, «последствия вообще» и «последствия – элемент состава», «последствия – ущерб объекту» и «последствия – ущерб предмету» преступления теоретически необоснованно и как следствие того – неприемлемо, так как при установлении признаков состава преступления и его квалификации органы следствия и суд должны учитывать только те последствия, которые являются признаками объективной стороны состава преступления.

Преступное последствие по своему содержанию и юридической природе является сложным признаком объективной стороны преступления. В самом